

Centralna Komisja Egzaminacyjna

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

Układ graficzny © CKE 2010

WPISUJE ZDAJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*Miejsce
na naklejkę
z kodem*

dysleksja

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

POZIOM PODSTAWOWY

MAJ 2013

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 15 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
5. Możesz korzystać ze słowników językowych.
6. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
7. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

**Czas pracy:
170 minut**

**Liczba punktów
do uzyskania: 70**

*Część I – 21 pkt
Część II – 49 pkt*

MOZ-P1_1P-132

Ча́сць I – rozumienie czytanego tekstu

Прочытай уважні текст, а пак зроби задачу, котра находит ся долов него. Одповідай лем на основі тексту і лем **власныма словама** – хыбаль же в задачі є інче поручыня. Одповідай тівко раз, про ківко єс прошений. Одповідай по лемківскы.

*А некло перемінит ся в рай,
прото сердце русских струно вдячно грай!*
(Александр Павлович)

1. Панщына, як форма соспільной залежности, полігала на примусовій праці селян на пана, появила ся на землях прилігаючых до Карпат уж в XIII столітю. Початково не была она барз утяжлива і ограничала ся парома днями (до рока) праці на роли, як тіж дрібныма послугами. З часом єднак „повинности” росли і уж 1520 рока польскій сойм усталил загальнодержавне мінімум праці кметів на 1 ден в тыжни, з єдного хлопского лану. В кінци XVI столітя вымір тот зріс до 2-3 дни, жебы в столітю XVIII осягнути границу 5-6 дни на тыжден.
2. Панщына стисло лучыла ся з організуваньом паньскых фільварків, зато тіж на самій Лемковині, в горах, де обставины до газдуваня были барз тяжкы, развивала ся она дуже повільнійше і не прибрала николи такых форм як на долинах. Звела ся „лем” до податків в натурі і в грошах, котры мали вырівнати „выбавляючу” околичніст географічного положыня.
3. Не значыт то, же не дітхнула панщына нашых Руснаків в своїм найпаскуднійшым вымірі. На долинах коло Кросна і Санока робили они на паньскым во вшыткы дни тыжня, як – примірні – селяне Дубрівкы Руской, Половців, Костарівец. Подібні было в лемківскых селах на передгірю медже Горлицями і Змигородом. Та найтяжше, найповселюднійше зазначыла ся панщына на доли Русинів по полудньовій страні Карпат. І зато за хырбетом Бескіда заховало ся веце народных творів о паньщыні, як хоцбы „Піснь о злых панах”. [...]
4. Славну народну балляду „Коли мурували білу Маковицю”, знану і на нашій Лемковині, увіковічнил в своїм творі „Маковиця” Александр Павлович. [...]
5. Павлович найкрасше зрештом, а бодай найшырше в нашій літературі оспівал недолю селянина, „седлака” – паншаря. Його великій епічний твір „Ци не іде ти до плачу, як видиш нужду седлачу” містит в собі більше як триста стрічок. Є то такой єден з першых його творів, писаний іщы перед скасуваньом панщыны, забытий за жытя, а найдений в бані церкви в Біловежи, де Павлович был парохом.
6. Павлович был барз „мягкой души”, оспівувал сиротиньску долю, хоц належал уж до дакус выжшой соспільной версты – чул біль народу. Та, по правді, в самым народі більше нич болю было хыбаль ненависти. І так як в „Пісні о злых панах” – коли правда оскуділа (збідніла), ненавист ся вкоренила, нарід імал за вилы і ішол не до паньскых снопів, а на них самых. Кырвю сплынуло велике повстаня під проводом Юрія Довжы уж 1514 рока. Барз неспокійне было наступне, XVII столітя. Окром панщыны, розшаліли ся унійны репресії. Народний опір проявлят ся в збійництві, якого інтенсивніст не даст ся порівнати в однесіню до сусідніх народів. Старчыт порівнати судовы городскы книги – бардівскы, стропківскы, саноцкы, бічскы, мушыньскы – з інчыма околичніма, жебы переконати ся што волелюбніст Русинів не ма порівнальной міры. І в тым місци інтересным буде підкрислити, што найславнійший наш збійник – Андрий Савка, родом зо Стебника коло Бардийова – переходит діяти на нашу сторону. Не місце, не час і не тема застанавляти ся

глубоко над тым, чом ся так стало. Єдным речыньом мож лем повісти: ту было більше волі, гніздо порівняльної свободы, а панів до битя в околици тіж дост.

7. Тоты околичности тлумачыти тіж можут, што на самій Лемковині народных антипанщынных повстань такой не было. Кед на Пряшівщынні і Підкарпатській Руси горіло XVII столітя, особливі його конец і сам початок наступного столітя, в нас стрічае (окрем прорелігійного радше зрыву, звязаного з повстаньом Хмельницького) лем еден організуваний народний протест. Акуратні на спомненым горлицко-змигородскым передгірю селяне з Розділя, в 70-х роках XVIII столітя, не дают поменшати своей волі [...]. [...] Треба было іщы вісемдесятьох такой років, жебы дождати ся волі, свободы. [...]
8. Велика і всенародна была радіст по скасуваню панщыны. Як пише – на основі народных переказів – Семан Мадзелян „Люде плакали з радости, в церквах дзвонили дзвоны, в подяці одправляли ся Богослужыня. При церквах, на роздорожах, на горбках і горах ставляли ся „Кресты подякы”.
9. Та радіст была предвчасна. Скасуваня панщыны не звільнило цілком селян од залежности. Треба было выкупувати поля, лісы. Велика кількіст маєтковых операций розвинула лихву. [...]
10. Поступувало, хоц як парадоксальным ся то видит, зубожыня народу. Єдиным ратунком стала ся еміграция. З початку были то лем сезоновы жнивуваня на малярских долинах. Заробившы дакус зеренця, вертали нашы з пісньом. [...]
11. Пак перешла велика фаля і пірвала тысячы-претысячы народу за Велику Воду, в далеку Аргентину, Америку. Пішли на превеликій труд, часто на поневірку– жебы поліпшыти свій быт. Але то уж цілком інча, велика карта нашой історії.

Петро Трохановскій, *Панщына в писаным слові*, „Лемківскій Календар”, Крениця-Лігниця 1998, с. 71-75.

ZADANIA

Перша задача (2 пункты)

На основі тексту напиш чым была панщына.

.....

.....

.....

.....

Друга задача (2 пункты)

Напиш синонімы до слів:

Столітя –

Воля –

Праца –

Увіковічнити –

Третя задача (1 пункт)

Як виглядала панщина на Лемковині? (2, 3, 7 абзаци)

.....

.....

.....

.....

Четверта задача (1 пункт)

В якій спосіб селяне боронили ся перед репресиями? (6 абзац)

.....

.....

.....

.....

Пята задача (1 пункт)

До котрой функциональной сферы языка належыт тот текст? Зазнач правильну одповід.

- А) артыстычно-літературной
- Б) публицистычной
- В) сценічной
- Д) церковной

Шеста задача (1 пункт)

Яке однесія до простого народу мал Александер Павлович? (4, 5, 6 абзаци)

.....

.....

.....

.....

Сема задача (2 пункты)

На основі тексту напиш чом і де найбарже розвивало ся збійництво в XVII столітю.

.....

.....

.....

.....

Осма задача (2 пункты)

В якій спосіб люде вказували радіст з нагоды знесіня панщыны? (8 абзац)

.....

.....

.....

.....

Девята задача (2 пункты)

Як выглядала ситуація селян по знесіню панщыны? (8, 9,10, 11 абзаци)

.....

.....

.....

.....

Десята задача (1 пункт)

На основі тексту напиш чом паньщына помальше і в меншым вымірі розвинула ся в горах.

.....

.....

.....

.....

Єденадцета задача (1 пункт)

Што означат стверджыня автора, же Александер Павлович был барз „мягкой души”?
(6 абзац)

.....

.....

.....

.....

Дванадцета задача (2 пункты)

Улож біографічну нотку про Александра Павловича (в опційональній формі), котра буде містила в собі 4 інформації поданы в тексті.

.....

.....

.....

.....

Тринадцета задача (1 пункт)

Речыня: *Не значыт то, же не дйтхнула панцына нашых Руснаків в своїм найпаскуднійшым вымірі* то

- А) просте розвинене речыня.
- Б) прирядні зложене речыня.
- В) підрядні зложене речыня.
- Г) просте нерозвинене речыня.

Зазнач правільну одповід.

Штырнадцета задача (1 пункт)

Передай зміст 2 абзаца

.....

.....

.....

.....

Пятнадцета задача (1 пункт)

Текст Петра Трохановского то

- А) рецензия.
- Б) популярно-наукова статя.
- В) наукова праца.

**Ча́сць II – пісанне ўласнага тэксту ў з’вязку з тэкстам літэрацкім
замішчэным у аркушы. Выбярз адзін тэмац і напішы
выпрацаванне.**

Тэмац 1. На аснове вершів Ваня Русенкы парівнай голівных іх героів.

Петро Зяйка

Зяйка Петро был хлоп бідний,
Але зато был солідний-
Робил завсе, што мал силы
І якоси му старчыло.

Хоц мал діти девятеро,
На никого не позерал-
Вшыткы были завсе сыты
І порядно приодіты.

Бо й Петриха, жена здала,
Завсе хлопу помагала.
І не лем же всі выжыли,
Але й дашто одложили.

Діти росли - а хоц малы,
Все родичам помагали,
І было бы добрі дале,
Лем же часы злы настали.

Кризис, знате, най фрас влапит,
Уж каждого гнеска трапит,
А найтяжше, знате, бідных,
А ретельных і солідных.

Петро Зяйка іщы робит,
Але менше уж заробит.
Для родины то замало,
Конче веце бы ся здало.

– Істи, мамо - кричат діти,
А ту і рент тра платити,
Електрику, едно-друге,
Здало бы ся і на дуган.

„Планно - Петро си подумал -
Тра просити на долг в кума,
Бо уж пейда не выдолят,
Бо гнет бракне хліба, соли.”

В кінци Петро і дзяб стратил,
Але не хтіл ся піддати,
Бо Зяйка был хлоп здоровий,
А і розум мал в голові.

Як был іщы на Донорі,
То виділ голодомора,
Што нич не іл, лем пил воду
І брал за то нагороду.

„А што-ж то я, Боже святий,
Ци не можу прибувати?
Навчу ся жыти без іды,
Не буде мі никде біды...”

Постановил і – конечно!
Потім повіл так до жены:
– Запру ся днес сам в бед-румї,
Най не ходит нихто гу мі!

Минул ден, минуло три дни –
Тримат ся наш Петро бідний
І лем воду пє, як жаба,
Але ся му робит слабо...

Семого дня жена гварит:
– Но як же там? Дыхаш старий?
– Дыхам, дыхам, але планно,
Но-ле, отвор двері, Анно!

Не мам ключа, бо ты го маш!
Скоро ход, бо не вытримаш!
Чловек не годен без хліба,
А ты воду пьєш, як рыба.

Але Петро был завзятий,
Хтіл науки доконати.
І то правда, же доконал,
Научыл ся, але сконал...

Иван Русенко, *Петро Зяйка*, [в:] ред. П. Трохановскій, *Русенко - выбране*,
Крениця-Лігниця 2010, с. 64-65.

Пані Войцехова

Наша пані Войцехова –
Баба мудра і богата.
І была бы баба шумна,
Але, псякіст – кус брюхата.

На худобных згоры смотрит,
На бідаків все ся дує,
Бо пінязи ма, як смітя –
Преці ма „склеп” і гандлює.

Уж не схылит ся – повідат –
Бо ей дусит в брюсі сало;
На двох креслах завсе сідат,
Бо єдного ій замало.

Істи бодай-што не може,
Лем макарон з винным сосом,
Кармендалі з мармелядом,
А на омлет крутит носом.

Трираз в року забє паця,
Має шынку, солонину –
Сама смажыт сой „котлеты”,
Люде зідят студенину.

Всі їй гварят: „Проше пані”,
Бо кус з паньска єст приборана,
І на поле уж не ходит,
І спит долго – аж до рана.

Має хыжу крыту бляхом,
Окрем кухні - три покої,
Лем спати іде зо страхом,
Бо чогоси все ся боїт.

Хоц в ей дверях по два замкы,
Хоц три псы сут на ланцухах,
Як лем дахто дїтхне клямкы,
Войцехова дораз слухат –

Ци ся злодій не добиват,
Ци не ламе в склепі краты...
Ей, бо єст там дост вшыткого,
Было бы што на віз брати.

Войцехова – то Русначка,
Бо до церкви часом ходит.
Але наша руска доля –
Цїлком ей нич не обходит.

Ма дост гроша на лякеркы,
На крепдешын, маркізету,
Але не ма Войцехова
Два золоты на газету.

Ци їй дахто завидує?
Дайте покій – шкода труду!
Бо хто ма за тлусте тіло –
Душу планну ма і худу.

Не треба їй заздросити,
То їй преця не зашкодит,
Хто ей не хце богатити –
То най до ней уж не ходит.

Темат 2. На основі аналізу уривка оповідання *Петро і Ватра* авторства Павла Ксенича, опиш проблемы Лемківської Ватри, на котры звертат увагу автор.

Петро і Ватра

„Горы нашы, горы нашы, горы нашы Карпаты” – заспівал Петро і повідат: Іхаме на Ватру! Призрил ем ся на нього. Смотрю – сыза по личку тече, голос ся трясе, цілий якісий змінений. І хоц горы не нашы, Ватра тіж уж іхня – думка в голові ся крутит – повісти-м того не годен. Петрусь бідненький – сызы повтерай. Та певні, же іхаме! Та треба жыти, а не сызити! (Годен си хлопец дашто іщы зробити).

Толкли сме ся потягом през піл Польщы, а друге піл толкло ся з нами. Ани ем не знал як Лемківска Ватра медженародных притігат. То нич, же ногы болят, коли Петро щестливий. З каждым кільоетром ясніл Петрусь і здорівший ся робил. А в Горлицях з того щестя праві на люди ся шмарил, цілувати.

Всядиль чути: Ватра, Лемківска Ватра. В Ждыни пристерало през дорогу завісили. При вході, при сцені – всядиль: Лемківска Ватра. Та, Петре, - дома сме. В себе!

Сіл ем си пред сценом, же на выступы буду смотрил. Сам ем си сіл, бо Петрусь стрітил знаему, котрой не виділ долги роки і хотіл з ньом спокійні побесідувати. Та і пішли під пивопалатку. А я, як ем сіл, так ем пресідил цілий ден, а і вечер тіж. І так ем ся чудувал.

На початку то ем ся барже чудувал. А і окулярі ем втерал, бо си думам – злі виджу. Навет ближе ем підышол, а і люди ем ся зачал звідувати: Што гын є пописане? Та вшыткы повідают – Лемківска Ватра. Но нибы ем ся успокоіл. Вернул ем на місце і уж ем ся так барз не чудувал. Бо то і година была пізна, і я по подорожы кус змучений.

На другій ден зачали ня уж еднак нервы брати. Бо повіджте сами – прикладово, купуете си карту вступу на, дайме на то, фестіваль англицкой культуры, а они вам през два дни Бразилійчыків вказуют. Та бы сте ся не знервували?! Та до фраса! За што я платил?! І то не є так, же вам повідят: Перепрашае, же того-сого, же тамты не могли доіхати. Они вам вказуют Бразилійчыків як Англиків! Та ем так сідил през два дни, ем ся в голову шкрябал, а в кінци ем си так кус міцнійше плеснул, і-м подумал: То они з мене неусвідомленого і зацофаного роблят. А може іщы консерватывного?! А бодай вас мало заднити! Вертайте мі мої пінязі! Хочете си робити фестіваль Бразилійчыків, то пиште о тым в оголошынях, а не циганте люди Англиками. Не циганте, бо буде в суді справа.

Зорвал ем ся, же буду летіл до організаторів, же циганят і жебы мі грошы вертали. І як ем так летіл до організаторів, то по дорозі ня якісе страшыло напало. Смотрю, та то якісий больфан і хоче мі фану свойой спортивной группы продати. А повідам вам- мал тых фан тысячы. В правій кошени, в лівій кошени, в нижній кошени, за ухом, в руці едній і другій. А не знам ци гамбы си не побабрал. (А так на ранті, то не знам тіж, як то є можливе, же такы люде грішной землі ся тримают. Та преці, най лем західній вітер легіцько подуе, а каждый больфан до синього неба сперхат і як аероплян суне на схід). „І туньо продам, і туньо продам” - та з едной, та з другой страны ня заходит. Та ня задусит зараз - зараза една! А і дармово мі хоче продати. Миколай ся нашол! А ід, бортаку! Та думаш, же што? Та я ціле жытя зо своїма тримал, а тепер мам ся, як ты, збабрати?!

І лечу дале. І уж ем праві долетіл, але нич ем долетіл, взріл ем Петра під пивопалатком, як сідил зо знаемом, котру познал на глонишній Ватрі. Як был щестливий і веселий! А як щестлива і весела была знаема! І так ем ся втримал. – Та

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)